

СПЕЦИФИЧНОСТИ ДЕВИЗНИХ ПРЕКРШАЈА

У правној регулацији финансијског сектора, којом се придонosi финансијској стабилности и заштити финансијског система од злоупотреба и финансијског криминала, области девизног и спољнотрговинског пословања су регулисане Законом о спољнотрговинском пословању и Законом о девизном пословању.

Закон о спољнотрговинском пословању(„Сл. Гласник“ број 36/09) регулише спољнотрговинско пословање, дефинишући га као спољнотрговински промет роба и услуга и обављање привредних делатности страног лица у Републици и домаћег лица у другој држави или царинској територији.

Закон о девизном пословању („Сл. Гласник“ број 62/06)

Закон о девизном пословању је обиман и комплексан, на једном месту регулише текуће и капиталне послове са иностранством, у која улазе плаћања, наплаћивања и преноси по спољнотрговинским пословима. Ово практично значи да Закон о спољнотрговинском пословању уређује «физичко» кретање роба, услуга и капитала, а Закон о девизном пословању уређује финансијску реализацију тих послова. Закон такође уређује кредитне односе са иностранством који су раније били регулисани посебним законом.

На основу овог закона донето је 25 подзаконских аката и 3 Уредбе које је донела Влада и њима су прописане обавезе привредних субјеката према НБС, Девизном инспекторату и Министарству економије и регионалног развоја.

Контролу девизног пословања резидената и нерезидената као и банака, мењача и других финансијских организација врше органи контроле - **Девизни инспекторат, Народна банка и Управа царина** која врши контролу уношења односно изношења из Републике и уношења у Републику, ефективног страног новца, динара, чекова и ХОВ.

Девизни инспектор у току контроле може, као и остали органи контроле, да привремено одузме ефективни страни новац, чекове, ХОВ односно динаре уколико постоје основи сумње да је почињено кривично дело или прекршај. Одузета средства се депонују на рачун Девизног инспектората код НБС у року од 2 дана од дана одузимања.

Закон регулише:

- плаћања, наплаћивања и преносе између резидената и нерезидената у страним средствима плаћања и у динарима односно **платни промет са иностранством**

- плаћања, наплаћивања и преноси између резидената у страним средствима плаћања **платни промет у земљи у страним средствима плаћања**
- куповину и продају средстава плаћања између резидената и нерезидената, као и између резидената где спадају и **мењачки послови**
- **једностране преносе** средстава плаћања из Републике и у Републику, који немају обележја извршења посла између резидената и нерезидената;
- **текуће и депозитне** рачуне резидената у иностранству и резидената и нерезидената у Републици;
- **кредитне послове** у Републици и то између банака и резидената у девизама и између банака и нерезидената у динарима, као и кредитне послове са иностранством.

Дефиниција појмова извршена је у смислу овог закона због потребе да се појмови регулишу узимајући у обзир пословање са иностранством. Посебно значајни појмови су појмови резидената и нерезидената, где је код дефиниције примењен критеријум економског интереса. Ова подела је битна и због тога што је Закон девизне прекршаје груписао према учиниоцима резидентима и нерезидентима. Неки од појмова су:

Резиденти

- правно лице и предузетник који има седиште и регистровани су у Републици;
- огранак страног правног лица уписан у регистар код надлежног органа (поштујући економски критеријум, извршено усаглашавање овог закона са Законом о привредним друштвима, којим је регулисан статус резидентности огранка и обавеза регистрације код надлежног органа у складу са Законом о спољнотрговинском пословању, по коме огранак има статус домаћег лица, као и са законима који регулишу платни промет у земљи и рачуноводство и ревизију);
- физичко лице које има пребивалиште у Републици, осим физичког лица које има боравак у иностранству дужи од годину дана, физичко лице страни држављанин који борави у Републици дуже од годину дана на основу дозволе за боравак
- државни орган и организација, корисници буџетских средстава Републике,
- дипломатско, конзуларно и друго представништво у иностранству које се финансира из Буџета Републике, као и домаћи држављани запослени у истим и чланови њихових породица

Сви остали су нерезиденти.

Средства плаћања су динар и страна средства плаћања.

Страна средства плаћања су:

- девизе - потраживања у иностранству која гласе на страну валуту;
- ефективни страни новац – потраживања у готовини, односно папирни или ковани новац који гласи на страну валуту.

Народна банка Србије донела је **Одлуку о условима и начину обављања мењачких послова** („Службени гласник РС”, бр. 67/2006, /исправка 68/2006/, 116/2006, 24/2007, 50/2007, 118/2007и 120/2008и11/2010).

Валутна клаузула је уговарање вредности обавезе у девизама (валута обавезе) у Републици с тим што се плаћање и наплаћивање по тим уговорима врши у динарима (валута исплате).

Плаћање, наплаћивање и пренос између резидената и нерезидената у републици врши се у динарима. Изузетно је прописано и таксативно набројано у којим случајевима се може вршити плаћање и у девизама у Републици: девизно кредитирање, уплате депозита као средства обезбеђења, куповине потраживања и дуговања, премија осигурања и преноса по основу осигурања, продаје и давања у закуп непокретности. НБС прописује у којим случајевима се плаћање, наплаћивање, уплате и исплате могу вршити у ефективном страном новцу - **Одлука о плаћању, наплаћивању, уплати и исплати који се могу вршити у ефективном страном новцу** („Сл. Гласник "бр. 9/2007, 118/2007, 18/2009).

Капитални послови су послови између резидената и нерезидената чија је **намена пренос капитала** (директне инвестиције, улагања у некретнине, послови са хартијама од вредности, послови са инвестиционим и добровољним пензијским фондовима, кредитни послови, депозитни послови, послови по основу уговора о осигурању у складу са законом који уређује осигурање, једнострани преноси средстава плаћања - лични и физички).

Директне инвестиције су улагања резидента у иностранству и нерезидента у Републици у правно лице са циљем да се укључи у управљање пословима тог правног лица. Ту спадају: оснивање правног лица, огранка или представништва, куповина удела или акција у капиталу правног лица, докапитализација правног лица као и сваки други облик улагања којим улагач стиче најмање 10% учешћа у основном капиталу или гласачких права. **Народна банка Србије донела је Одлуку о обавези извештавања у пословању са иностранством** ("Службени гласник РС", бр. 87/2009) и упутство за спровођење ове одлуке којом се резиденти обавезују да НБС достављају извештаје у пословању са иностранством по основу директних инвестиција нерезидената у земљи, директних инвестиција резидентата у иностранству; улагања нерезидената у власничке хартије од вредности које нису директне инвестиције а чији су издаваоци резиденти, и друго.

Кредитни послови су кредитни послови у Републици (банка одобрава резиденту кредит у девизама и нерезиденту кредит у динарима) и кредитни послови са иностранством. **Кредитни послови са иностранством** су кредити и зајмови између резидента и нерезидента закључени у девизама. Народна банка Србије је донела **Одлуку о условима и начину евидентирања кредитних послова са иностранством из члана 4 ст.2 и члана 5. Став 3 Закона о девизном пословању**

("Службени гласник РС", бр. 11/2007 и 96/2009) којом се прописују услови и начин евидентирања послова извоза робе или услуга са уговореним роком наплате дужим од 180 дана од дана извозног царинења, односно од дана извршења Услуге, послова увоза унапред плаћене робе или услуга са уговореним роком увоза дужим од 180 дана од дана извршеног налога за плаћање, као и рокови и обрасци за видентирање тих послова.

Депозитни послови, јесу послови на основу уговора о депозиту између нерезидента и банке, као и између резидента и банке у иностранству, и везани су за могућност држања девиза на рачунима у иностранству. Банке могу без ограничења држати девизе на рачунима у иностранству, док за остале резиденте постоји ограничење. НБС прописује у којим случајевима резиденти могу држати девизне на рачуну код банке у иностранству - **Одлука о условима под којима и начину на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству** (Сл. Гласник“ број 16/2007, 36/2007, 118/2007, 44/2009 и 64/2009).

Једнострани преноси могу бити лични и физички преноси средстава. Народна банка Србије донела је **Одлуку о условима за личне и физичке преносе средстава плаћања у иностранство и из иностранства** ("Службени гласник РС", бр. 67/2006, 52/2008 и 18/2009).

Лични пренос средстава плаћања је пренос средства из Републике у иностранство или из иностранства у Републику који се не заснива на извршењу посла - врши се између резидента физичког лица и нерезидента.

Физички преноси средстава плаћања јесу преноси готовине – динара или ефективног страног новца и хартија од вредности из Републике и у Републику.

Текући послови су послови закључени између резидената и нерезидената чија намена није пренос капитала и врше се потпуно слободно по основу спољнотрговинских послова (плаћања и наплаћивања по основу спољнотрговинских послова, повраћај средстава уложених у инвестиције, пренос у иностранство и унос добити по основу директних инвестиција, преноси у корист физичких лица по основу пензија, инвалидине, добитака у играма на срећу, по основу правноснажних и извршних одлука, чланарине, казне, и трошкови за издржавање породице).

Средства остварена по основу спољнотрговинских послова извоза робе и услуга, као и за увоз унапред плаћене робе и услуга уносе се у републику у року од 180 дана од дана извозног царинења, односно од дана плаћања робе или услуга. Уколико је уговорен рок дужи од 180 дана посао се сматра кредитним послом са иностранством и мора се евидентирати. Послови куповине робе и непосредне продаје робе се морају окончати у року од 180 дана.

Плаћања и наплаћивања по текућим и капитални пословаима са иностранством је у надлежности НБС и она је донела два подзаконска акта и то **Одлуку о условима и начину обављање платног промета са иностранством којом се уређују се услови и начин обављања плаћања,наплаћивања и преноса по текућим и**

капиталним пословима у девизама и у динарима и Упутство за спровођење ове одлуке. ("Службени гласник РС", бр. 24/2007 и 31/2007).

Резидент не може извршити наплату, плаћање или издати налог за плаћање, односно извршити пренос нерезиденту, на основу уговора у којем није наведена стварна цена или на основу неистините исправе.

Као **нови облик финансирања спољнотрговинских послова** (финансирање из других извора а не само из банкарског сектора) уведена је куповина дуговања односно потраживања насталих по спољнотрговинским пословима резидената на основу уговора, закљученог у писменој форми између свих учесника у послу.

Влада је донела подзаконски акт - **Уредбу о ближим условима под којима резиденти, осим резидената - физичких лица могу куповати или продавати, односно платити или наплатити потраживања и дуговања настала по спољнотрговинским пословима резидената, као и начин обављања тих послова** (Сл.гласник РС број 112/06).

ДЕВИЗНИ ПРЕКРШАЈИ

Девизни прекршаји као врста финансијских прекршаја, веома су комплексни са аспекта тежине и специфичности материје, и захтевају познавање и праћење великог броја прописа. Подразумевају осим разумевања прописа, утврђивање често компликованог чињеничног стања, познавање различитих поступака и исправа, извођење и оцену доказа чији садржај може захтевати проучавање обимне документације, компликовану изреку и образложење и решења која имају велики број страница.

Девизни прекршаји одређени су као повреде Закона о девизном пословању, док су поједини прекршаји одређени као повреде других прописа, најчешће прописа Народне банке Србије, али и подзаконских аката које доноси Влада.

Због великог броја подзаконских аката у којима су прописани прекршаји као и динамике у доношењу и изменама, прописи се морају пратити веома ажурно, поготову прописи које доноси Народна банка Србије.

За ову врсту финансијских прекршаја, рокови застарелости су дуги, рок за покретање прекршајног поступка је 3 године од дана извршења прекршаја, и као такав је одређен чланом 65. Закона о девизном пословању.

За девизне прекршаје поред новчане казне, императивно је предвиђено изрицање заштитне мере одузимања предмета који су употребљени или су били намењени за извршење прекршаја или су настали извршењем прекршаја. Изузетно, може се извршити делимично одузимање предмета који су употребљени или су били намењени за извршење прекршаја или су настали извршењем прекршаја, ако

побуде или друге околности под којима је прекршај извршен указују да није оправдано да се предмет одузме у целини, што представља још једну специфичност девизних прекршаја.

Заштитна мера делимичног одузимања прописана је због чињенице да се у материји девизних прекршаја често озбиљно задире у имовинска права окривљених. Заштитна мера делимичног одузимања предмета прекршаја се најчешће изриче физичким лицима за прекршаје који се тичу физичких преноса, односно преноса ефективе преко државне границе противно пропису НБС. Из тог разлога важно је да се сачека потврда да су средства сходно чл. 55.ЗДП уплаћена на рачун инспектората, јер се у супротном може догодити да буде донета одлука о повраћају средстава која нису ни уплаћена, а Девизни инспекторат може извршити повраћај само оних средстава која се налазе на њеном рачуну.

Извршење заштитне мере је у надлежности Девизног инспектората који извршава правоснажна и извршна решења о прекршајима и врши повраћај девизних и динарских средстава, а трајно одузета средства, наплаћене казне и паушалне трошкове уплаћује у Буџет Републике.

Прекршаји правних лица

Најчешћи прекршаји правних лица везана су за текуће послове, а односе се на обавезу уноса средстава плаћања по основу извоза робе или услуге у Републику у року до 180 дана од дана извозног царињења, односно дана извршене услуге. Веома чести прекршаји су

- ако средства плаћања остварена по основу продаје плаћене робе која се налази у иностранству и непосредно испоручује у иностранство, не унесе у Републику у до 180 дана од дана извршеног плаћања, ако унапред плаћену робу или услугу не увезе у року до 180 дана од дана извршеног плаћања, као и ако за робу или услугу која није увезена у року до 180 дана од дана извршеног плаћања, не изврши повраћај унапред плаћеног износа одмах а најкасније у року од 5 дана од дана истека тог рока.
- ако не поступа у складу са прописом НБС којим се прописују услови и начин евидентирања кредитних послова са иностранство (Посао извоза робе или услуге са уговореним роком наплате дужим од 180 дана, или посао који није наплаћен у року од 180 дана, сматра се кредитним послом са иностранством; посао увоза унапред плаћене робе или услуге са уговореним роком увоза дужим од 180 дана од дана извршеног плаћања сматра се кредитним послом са иностранством)
- ако купује или продаје, односно плати или наплати потраживање или дуговање које није настало по спољнотрговинским пословима резидената или није овај посао није закључен на основу уговора закљученог у писменој форми

- Ако изврши наплату, плаћање или изда налог за плаћање, односно изврши пренос нерезиденту на основу уговора у којем није наведена стварна цена или на основу неистините исправе,
- Изузетно су чести и прекршаји који се тичу обавезе извештавања Народне банке Србије а тичу се стања директних инвестиција резидената и нерезидената
- Ако изврши наплату, односно плаћање и другом нерезиденту, а не нерезиденту коме дугује, односно од кога потражује, по текућем или капиталном послу који није дозвољен овим законом, ако ове послове не врши на основу уговора закљученог у писменој форми између свих учесника у послу,
- Ако врши плаћање у Републици у девизама, ако држи девизе у иностранству супротно пропису НБС
- Ако поступа супротно Уредби о начину вршења контроле

Докази који се предлажу и изводе у поступку се најчешће налазе у исправама о реализацији тог посла (ЛЦИ-у, фактури, налогу за плаћање и наплати, уговору о преносу потраживања односно дуговања).

Предвиђена новчана казна од 10.000 до 1.000.000. динара за правно лице.

Прекршаји предузетника

То су најчешће прекршаји који се односе на обављање мењачких послова супротно прописима НБС – ***Одлука о условима и начину обављања мењачких послов*** ("Службени гласник РС", бр. 67/2006, /исправка 68/2006/, 116/2006, 24/2007, 50/2007, 118/2007, 120/2008 и 11/2010), и Упутство за спровођење одлуке.

Радња прекршаја најчешће се састоји од неиздавања потврде о извршеном откупу и продаји ефикасних и чекова, неистичању сопствене курсне листе на месту и на начин који су видљиви за странке; пропуштању да на рекламной табли, истакне најмањи износ који плаћа при откупу, односно највећи износ који наплаћује при продаји ефикасних; пропуштање да обавештење о висини највећег процента провизије истакне на месту и на начин који су видљиви за странке; ако дневник благајне не води коришћењем стандардног софтвера; ако мењачко пословање књиговодствено не одвоји од друге делатности коју обавља; ако на мењачком месту не држи само ону готовину у динарима, ефикасу и чекове који су намењени мењачком пословању и остварени мењачким пословањем, ако при обављању мењачких послова не примењује куповни, односно продајни курс за ефикасу и за чекове у распону између куповног и продајног курса из своје курсне листе за ефикасу, при чему куповни курс за чекове не може бити нижи од куповног курса за ефикасу, ако најмање једном недељно, а најкасније првог радног дана до 12.00 часова после истека те недеље, не прода најмање 80% укупног нето откупа ефикасних оствареног у тој недељи и друго.

Предвиђена новчана казна од 5.000 до 500.000 динара.

Прекршаји физичких лица

Физичка лица најчешће врше прекршаје који се тичу не поступања у складу са прописом Народне банке Србије односно изношења ефективног страног новца преко износа дозвољеног **Одлуком о условима за личне и физичке преносе средстава плаћања у иностранство и из иностранства** ("Службени гласник РС", бр. 67/2006, 52/2008 и 18/2009). У питању су често високи износи одузетих средстава, који се крећу од неколико десетина хиљада евра па до више стотина хиљада, чак и неколико милиона евра.

Резидент и нерезидент физичка лица могу износити из земље, односно уносити у земљу динаре до износа динарске противвредности 10.000 евра по особи, а динари у износу већем од износа из тог става могу се уносити у земљу ако су купљени код стране банке до износа из потврде те банке која се при уласку у земљу ставља на увид царинском органу.

Резидент - физичко лице може у иностранство износити ефективни страни новац или путничке чекове чији укупан износ не прелази 10.000 евра, односно противвредност у другој страниј валути, а ако истовремено износи динаре, ефективу и путничке чекове - укупан износ тих средстава не може прећи 10.000 евра, односно противвредност у другој страниј валути.

Нерезидент физичко лице може износити у иностранство ефективни страни новац до износа од 10.000 евра, као и до износа који је пријавио при уласку у земљу, као и ефективу који је у земљи подигао с девизног рачуна, односно девизне штедне књижице, о чему добија потврду банке. У износ од 10.000 евра из става 1. ове тачке укључен је и динарски износ истовремено износи и динаре.

Резидент и нерезидент физичка лица могу износити у иностранство хартије од вредности стечене у складу са прописима.

Резидент физичко лице слободно уноси у Републику ефективни страни новац, али је дужан да надлежном царинском органу, при уласку у Републику, пријави износ ефективног страног новца који прелази износ утврђен законом којим се уређује спречавање прања новца. Исто важи и за нерезидента који има обавезу да износ већи од

10.000 евра, односно противвредност у другој страниј валути пријави надлежном царинском органу, који му о томе издаје потврду.

Динаре, ефективни страни новац и чекове изнад износа прописаног овом одлуком, као и хартије од вредности које се износе из земље, односно уносе у земљу а стечене су супротно прописима, царински орган привремено одузима од резидента и нерезидента, уз издавање потврде.

Код овог прекршаја најважније је утврдити:

- да ли су средства пријављена царинском раднику или не, као и да ли је и колики износ средстава остављен том приликом окривљеном

- да ли су средства скривана приликом преласка државне границе, где и на који начин су скривана
- да ли средства потичу из легалних извора - што се доказује банкарским потврдама, потврдама о заради и слично (ово је посебно важно код нерезидената, због доставе доказа)

Чести прекршаји физичких лица су и држање девиза на рачуну код банке у иностранству супротно пропису Народне банке Србије; плаћање, наплаћивање, уплате и исплате у ефективном страном новцу које се врши супротно пропису Народне банке Србије; куповина и продаја девиза и ефективног страног новац изван девизног тржишта.

Предвиђена новчана казна од 500 до 50.000 динара.

Аурора Младеновић

Министарство финансија – Девизни инспекторат
Телефон 011/20-1614

aurora.mladenovic@devizni.gov.rs